

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 401

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Grażyna Węgrzyn

Magdalena Rękas

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska, Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-533-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Łukasz Arendt: Zmiana technologiczna faworyzująca wysokie kwalifikacje czy polaryzacja polskiego rynku pracy – zarys problemu	13
Agnieszka Barczak: Wykorzystanie wybranych metod ilościowych w analizie pasażerskiego ruchu lotniczego w Polsce	26
Ryszard Barczyk: Rola polityki pieniężnej w stabilizowaniu gospodarki polskiej w latach 2000-2014	36
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość studentów a dodatkowe aktywności pozauczelniane	48
Przemysław Borkowski: Applicability of reference based appraisals in assessment of real sector investment projects	58
Przemysław Borkowski: A framework for risk analysis in infrastructure projects	69
Agnieszka Bretyn: Młodzi konsumenci wobec szarej strefy w Polsce	83
Sławomir Czetwertyński: Ekonomia kopiowania a korzyści społeczne	93
Karolina Drela: Rynek pracy i biedni pracujący	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Handel produktami ICT – Polska na tle świata	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Kapitał społeczny w przedsiębiorstwach rodzinnych	126
Artur Grabowski: Ordoliberalna kategoria własności a współczesne oblicze sektora niemieckich przedsiębiorstw piłkarskich	134
Alina Grynia: Innowacyjność krajów bałtyckich: potencjał i bariery	144
Anna Horodecka: The concept of human nature as a driving force for changes in economics exemplified by feminist and neoclassical economics	155
Michał Jurek: The role of banks in performance of the real sector in selected EU member states	166
Grażyna Karmowska: Zastosowanie metod taksonomicznych do oceny zróżnicowania poziomu życia w krajach postsocjalistycznych Europy	176
Magdalena Knapińska: Efektywność polityki rynku pracy – aspekty teoretyczne i praktyczne	187
Andrzej Koza: Sytuacja na rynku pracy osób niepełnosprawnych i jej wpływ na gospodarkę finansową państwowego funduszu rehabilitacji osób niepełnosprawnych	198
Jakub Kraciuk: Paradygmat <i>homo oeconomicus</i> w aspekcie rozwoju ekonomii heterodoksyjnej	211
Anna Krzysztofek: Rozważania o pojęciu odpowiedzialności	220
Wojciech Leoński: Wolontariat pracowniczy jako jedno z narzędzi CSR	233

Agnieszka Łopatka: Poziom i przyczyny różnicowania wynagrodzeń w Polsce	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Changes in capital flows in process of integration of the European Union – selected aspects	253
Marta Maier: Starzejące się społeczeństwo jako wyzwanie dla polityki społecznej i rodzinnej	267
Agnieszka Malkowska: Ocena rozwoju obszaru przygranicznego na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	275
Paweł Marszałek: Selected processes influencing contemporary banking systems	285
Danuta Miłaszewicz: Kompetencje społeczne polskich i litewskich studentów – analiza porównawcza	296
Dorota Milek, Karolina Kapusta: Competitiveness of the regions in the context of smart specialization (on the example of Świętokrzyskie)	306
Rafał Nagaj: Dochody a skłonność do działań altruistycznych wśród studentów w Polsce	317
Mariusz Nyk: Niedoskonałość rynku pracy w kontekście funkcjonowania związków zawodowych	327
Magdalena Olczyk: Konkurencyjność w literaturze ekonomicznej – analiza bibliometryczna	338
Monika Pasternak-Malicka: Płaca minimalna jako narzędzie ograniczające pracę nierejestrowaną	349
Barbara Pawłowska: W kierunku zrównoważonego rozwoju – przegląd efektów działań w Polsce	362
Renata Pęciak: Geneza podejścia regulacyjnego we francuskiej teorii ekonomicznej	373
Adriana Politaj: Pracodawcy z otwartego rynku pracy i ich rola w przeciwdziałaniu bezrobociu osób niepełnosprawnych	383
Joanna Prystrom: Innowacyjność a konkurencyjność gospodarki Luksemburga	399
Małgorzata Raczkowska: Kwestia gender w ekonomii	412
Magdalena Ratalewska: Uwarunkowania rozwoju sektorów kreatywnych ..	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regionalne zróżnicowanie sektora MŚP	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Wpływ współpracy z sektorem B+R na innowacyjność MŚP na podstawie badań ankietowych	440
Joanna Sychała: Ocena cech morfologicznych wahań cyklicznych w Polsce w latach 2001-2013	452
Joanna Stawska: Oddziaływanie decyzji władz monetarnych i fiskalnych (<i>policy mix</i>) na funkcjonowanie przedsiębiorstw w Polsce	462
Piotr Szkudlarek: Zaufanie jako komponent kapitału społecznego	472
Jarosław Szostak: Economic content of the category of value	483

Andrzej Szuwarzyński: Ocena wpływu polityki zdrowotnej na jakość życia starzejącego się społeczeństwa w krajach UE.....	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Aktywność innowacyjna systemów przemysłowych a koniunktura gospodarcza na przykładzie województwa dolnośląskiego	503
Michał Świtłyk, Artur Wilczyński: Zastosowanie indeksu Malmquista do badania zmian efektywności uczelni publicznych	514
Dariusz Tłoczyński: Rola państwa w kształtowaniu konkurencji na polskim rynku transportu lotniczego	525
Roman Tylżanowski: Zewnętrzne źródła finansowania procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce.....	535
Grażyna Węgrzyn: Zasoby ludzkie w Unii Europejskiej – szanse i zagrożenia	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Skłonność studentów województwa świętokrzyskiego do zagranicznych emigracji zarobkowych.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Pokolenie 50+ w Polsce – podejrzani o wykluczenie?.....	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Partycypacja mieszkańców w tworzeniu strategii rozwoju gminy jako przejaw kapitału społecznego na obszarach wiejskich.....	577
Jarosław Wolkonowski: Przyczyny i struktura emigracji obywateli Polski po akcesji do UE.....	587
Jacek Wychowanek: Tradycja w aspekcie budowania konkurencyjności małego przedsiębiorstwa	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith o własności.....	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Communicating CSR – the Lasswell’s model approach.....	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Ład gospodarczy i porządek gospodarczy – potrzeba i szanse zmian	631
Mariusz Zieliński: Wpływ realizacji koncepcji CSR na wycenę spółek akcyjnych.....	642

Summaries

Łukasz Arendt: Skill-biased technical change or polarisation of the Polish labour market – remarks.....	13
Agnieszka Barczak: Application of selected quantitative methods in the analysis of passenger air traffic in Poland.....	26
Ryszard Barczyk: The role of monetary policy in the stabilization of the Polish economy in the years 2000-2014	36

Tomasz Bernat: Entrepreneurship of students vs. additional non-university activities.....	48
Przemysław Borkowski: Aplikacja metody referencyjnej oceny projektów inwestycyjnych w sferze realnej.....	58
Przemysław Borkowski: Metoda analizy ryzyka w inwestycjach infrastrukturalnych.....	69
Agnieszka Bretyn: Young consumers towards the shadow economy in Poland.....	83
Sławomir Czetwertyński: Economics of copying vs. social benefits.....	93
Karolina Drela: Labor market and working poor.....	104
Małgorzata Barbara Fronczek: Trade in ICT goods – Poland in comparison to the world.....	114
Aleksandra Grabowska-Powaga: Social capital in family business.....	126
Artur Grabowski: Ordoliberal category of a property and a modern aspect of a sector of German soccer enterprises.....	134
Alina Grynia: Innovation of the Baltic countries: potentials and barriers.....	144
Anna Horodecka: Koncepcja natury ludzkiej jako siła napędowa zmian w ekonomii na przykładzie koncepcji człowieka w ekonomii feministycznej i neoklasycznej.....	155
Michał Jurek: Znaczenie banków dla funkcjonowania sektora realnego w wybranych krajach UE.....	166
Grażyna Karmowska: Taxonomic methods to evaluate the variation in the standards of living in the countries of post-socialist Europe.....	176
Magdalena Knapieńska: Effectiveness of labor market policy – theoretical and practical aspects.....	187
Andrzej Koza: Situation of persons with disabilities on the labor market and its impact on the financial situation of the State Fund for Rehabilitation of the Disabled Persons.....	198
Jakub Kraciuk: <i>Homo economicus</i> paradigm in terms of development of heterodox economics.....	211
Anna Krzysztofek: Reflections about the notion of responsibility.....	220
Wojciech Leoński: Corporate volunteering as an instrument of CSR.....	233
Agnieszka Łopatka: Level and reasons for differences of salaries in Poland.....	243
Iwona Maciejczyk-Bujnowicz: Zmiany w przepływach kapitału w procesie integracji Unii Europejskiej – wybrane aspekty.....	253
Marta Maier: Ageing society as a challenge for social and family policy.....	267
Agnieszka Malkowska: Assessment of the development of a border area using Zachodniopomorskie Voivodeship as an example.....	275
Paweł Marszałek: Wybrane procesy wpływające na współczesne systemy bankowe.....	285
Danuta Miłaszewicz: Social competence of Polish and Lithuanian students – comparative analysis.....	296

Dorota Milek, Karolina Kapusta: Konkurencyjność regionów w kontekście inteligentnej specjalizacji (na przykładzie Świętokrzyskiego)	306
Rafał Nagaj: Incomes and willingness of students to perform altruistic actions	317
Mariusz Nyk: Imperfections of the labor market in the context of the functioning of trade unions	327
Magdalena Olczyk: Competitiveness in economic literature – bibliometric analysis	338
Monika Pasternak-Malicka: Minimum wage as a tool used to reduce the labor market grey area	349
Barbara Pawłowska: Towards sustainable development – review of effects of actions in Poland.....	362
Renata Pęciak: The origin of the regulation approach in the French economic theory.....	373
Adriana Politaj: Employers from the open labor market and their role in the counteracting of unemployment among persons with disabilities	383
Joanna Prystrom: Innovativeness vs. competitiveness of Luxembourg economy.....	399
Małgorzata Raczkowska: The issue of gender in economics	412
Magdalena Ratalewska: Determinants of the development of creative industries.....	421
Hanna Soroka-Potrzebna: Regional diversity of SME sector	431
Małgorzata Sosińska-Wit, Karolina Gałązka: Effect of cooperation with R&D sector on SME’s innovation based on survey	440
Joanna Spychała: Evaluation of morphological characteristics of cyclical fluctuations in Poland in 2001-2013	452
Joanna Stawska: The impact of the monetary and fiscal authorities (policy mix) on the functioning of enterprises in Poland	462
Piotr Szkudlarek: Trust as a component of social capital	472
Jarosław Szostak: Ekonomiczna treść kategorii wartości	483
Andrzej Szuwarzyński: Assessment of the health policy impact on the quality of life of ageing population in the European Union countries	493
Arkadiusz Świadek, Barbara Czerniachowicz: Innovation activity in regional industrial systems vs. economic cycle on the example of the Dolnośląskie Voivodeship	503
Michał Świtlyk, Artur Wilczyński: Application of Malmquist index to examine changes in the efficiency of public universities	514
Dariusz Tłoczyński: The role of state in shaping the competition in the Polish air transport market	525
Roman Tylżanowski: External sources of funding of technology transfer in high-tech manufacturing sector in Poland.....	535

Grażyna Węgrzyn: Human resources in the European Union – opportunities and threats	545
Danuta Witczak-Roszkowska, Karolina Okła: Disposition to financial emigration among the students of the Świętokrzyskie Voivodeship.....	555
Katarzyna Włodarczyk: Generation 50+ in Poland – suspected of exclusion?.....	566
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Participation of inhabitants in building commune development strategy as a manifestation of social capital in rural areas	577
Jarosław Wolkonowski: Causes and structure of emigration of Polish citizens after the accession to the European Union	587
Jacek Wychowanek: Tradition in the aspect of building the competitiveness of a small-sized enterprise.....	601
Urszula Zagóra-Jonszta: Adam Smith about ownership	614
Magdalena Zalewska-Turzyńska: Model komunikacji CSR w świetle podejścia H. Lasswella	623
Ewa Zeman-Miszewska, Maciej Miszewski: Economic governance and economic order – need and opportunities of changes	631
Mariusz Zieliński: The impact of CSR concept on the valuation of stock companies	642

Małgorzata Raczkowska

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

e-mail: malgorzata_raczkowska@sggw.pl

KWESTIA GENDER W EKONOMII

THE ISSUE OF GENDER IN ECONOMICS

DOI: 10.15611/pn.2015.401.37

Streszczenie: W opracowaniu podjęto rozważania nad problemem gender w ekonomii. Analiza została przeprowadzona na trzech poziomach. Pierwszy dotyczy przeglądu teorii ekonomii w nawiązaniu do pojęcia gender. Drugi to analiza polityki Unii Europejskiej w zakresie równości płci. Trzeci poziom obejmuje analizę indeksów równościowych w krajach Unii Europejskiej. Uzyskane w pracy wyniki potwierdziły istnienie nierówności społecznej ze względu na płeć w krajach europejskich. Indeksy oceniające równość płci w poszczególnych państwach Unii Europejskiej pokazują, iż najbardziej rozwinięte pod względem równości kobiet i mężczyzn są kraje skandynawskie: Szwecja, Finlandia oraz Dania. Krajom tym udało się zlikwidować większość nierówności ze względu na płeć w różnych sferach życia. Na dole rankingu znalazła się Rumunia, Bułgaria, ale także Węgry i Cypr. Kraje te potrzebują systematycznego niwelowania dysproporcji w pozycji kobiet i mężczyzn. Polska w ogólnych rankingach równości płci znajduje się na poziomie poniżej średniej unijnej.

Słowa kluczowe: gender, płeć, nierówność, polityka równości płci.

Summary: This study discusses the gender issue in economics. The analysis was based on three levels. The first one relates to the review of economic theory in relation to the concept of gender. The second level is the analysis of the European Union's policy on gender equality. The third includes an analysis of the index of equality in the European Union. Obtained results confirmed the existence of social inequality based on gender in European countries. The evaluation indexes of gender equality in various European Union countries show that the Scandinavian countries: Sweden, Finland and Denmark, are the most developed ones in terms of equality between women and men. These countries have been able to eliminate most inequalities connected with gender in different spheres of life. At the bottom of the ranking are Romania, Bulgaria, Hungary and Cyprus. These countries need to systematically eliminate disparities in the position of women and men. Poland in the overall rankings of gender equality is below the EU average.

Keywords: gender, sex, inequality, gender equality policy.

1. Wstęp

Równość płci oznacza stan, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się równe prawa i obowiązki, taką samą wartość społeczną oraz gdy mają oni równy dostęp do zasobów, z których mogliby skorzystać. To także możliwość wyboru osobistej drogi życiowej bez ograniczeń stereotypów płci.

Mimo znaczących osiągnięć kobiet w różnorodnych dziedzinach życia różnice płci pozostają podstawą dyskryminacji oraz nierówności społeczno-ekonomicznych. W badaniach nad nierównościami ze względu na płeć pod koniec lat 60. XX wieku zaczęto używać pojęcia „gender”, głównie w celu pokazania różnic między tym, co biologiczne, a tym, co oczekiwane w danej kulturze. Kwestie płci są bowiem postrzegane w zróżnicowany sposób w zależności od kraju, regionu i konkretnej sytuacji, w tym od stopnia rozwoju ekonomicznego danego państwa.

W niniejszej pracy została zastosowana procedura diagnostyczna pojęcia „gender”. Przeprowadzone badania miały charakter opisowy i stanowią wstęp do pełniejszego opracowania złożonej tematyki gender w ekonomii. Analiza została przeprowadzona na trzech poziomach. Pierwszy dotyczy przeglądu teorii ekonomii w nawiązaniu do gender. Drugim poziomem jest polityka Unii Europejskiej w zakresie równości płci. Trzeci poziom obejmuje analizę indeksów równościowych w krajach Unii Europejskiej.

Poziomy badań implikują przyjęcie odpowiednich metod badawczych (analiza literatury przedmiotu, opracowań i raportów instytucji globalnych oraz artykułów prasowych), które przyczyniły się do podziału opracowania na część teoretyczną i praktyczną.

2. Termin gender – przegląd definicji

W naukach społecznych za twórcę pojęcia „gender” uznaje się psychologa Roberta Stollera. Mimo że koncepcja płci społeczno-kulturowej była obecna w naukach społecznych na długo przed badaniami prowadzonymi przez Stollera, to on jako pierwszy użył w roku 1968 słowa „gender” w odniesieniu do niezgodności pomiędzy płcią biologiczną a tożsamością płci reprezentowaną przez osoby transseksualne. Zdaniem Stollera „gender” reprezentuje jeden z aspektów tożsamości płciowej, którą postrzegał jako opartą na wpływach biologicznych i hormonalnych, płci przypisanej przy narodzinach i wpływach środowiska [Stoller 1968].

Słowo „płeć” w języku angielskim posiada dwa odrębne odpowiedniki: sex i gender. Pierwszy z nich – sex (ze starofrancuskiego ‘sexe’ lub łacińskiego ‘sexus’) odwołuje się do biologicznych cech kobiety i mężczyzny. Sex to jedna z dwóch kategorii (męska lub żeńska), na które dzieli się ludzi i większość istot żywych, na podstawie ich funkcji reprodukcyjnych, gospodarki hormonalnej itp. [Rudaś-Grodzka (red.) 2014].

W drugim znaczeniu płeć – gender (ze starofrancuskiego ‘*gendre*’ – współczesne ‘*genre*’, na podstawie łacińskiego ‘*genus*’ – narodziny, rodzina, naród) wskazuje na cechy, które są przypisywane kobiecie i mężczyźnie w określonej kulturze. „Przypisane”, tzn. kulturowo nabyte w czasie procesu socjalizacji, wychowania w rodzinie, najbliższym otoczeniu i w społeczności (np. społeczność wyznaniowa, naród). Gender według definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) to „stworzone przez społeczeństwo role, zachowania, aktywności i atrybuty, jakie dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla mężczyzn i kobiet” [*What do we mean...*].

Jak widać w powyższych definicjach, gender może oznaczać płeć, ale jedynie w sensie społecznym oraz kulturowym. Z kolei jeśli chcemy wskazać na płeć w sensie biologicznym, to należy używać słowa *sex*.

W dokumentach prawnych większość wyrażen zawierających pojęcie „gender” nawiązuje do równości kobiet i mężczyzn. Funkcjonujące w prawie zwroty, takie jak *gender equality* (równość kobiet i mężczyzn), *gender pay gap* (luka płacowa), *gender mainstreaming* (uwzględnienie perspektywy równości płci w głównym nurcie polityki) czy *gender based violence* (przemoc ze względu na płeć), pokazują różne aspekty związane z równością kobiet i mężczyzn, za którymi idą konkretne polityki państwa lub samorządu [Strefa kobiet...].

3. Kwestie płci w teorii ekonomii

Ekonomia, pomimo iż należy do nauk społecznych, przez wiele lat pomijała aspekty polityczno-społeczne w modelach i metodach badawczych. Analizy opierały się przede wszystkim na matematyce, abstrahując od ludzkiej psychiki, tożsamości, kontekstu i kręgu kulturowego. Klasyczna teoria ekonomiczna nie odnosiła się do zagadnień dyskryminacji i nierówności między płciami. Niewielką uwagę poświęcano zagadnieniom dotyczącym wyłącznie kobiet, takim jak np. pozycja na rynku pracy, wartość ekonomiczna pracy w gospodarstwie domowym [Jarzębska].

W drugiej połowie XX wieku teorie i narzędzia konceptualne z ekonomii neoklasycznej zaczęto powoli odnosić do istotnych problemów społecznych [Charkiewicz, Zachorowska-Mazurkiewicz]. W wyniku tych badań na marginesie ekonomii neoklasycznej zaczęły rozwijać się teorie tzw. heterodoksyjne, w tym ekonomia feministyczna.

Ekonomia feministyczna może być zdefiniowana jako samodzielny program badawczy, którego głównym celem jest zrozumienie niekorzystnej sytuacji ekonomicznej kobiet [Hewitson 1999]. Krytycy założeń i retoryki ekonomii neoklasycznej zwracają uwagę, iż ekonomia feministyczna zapożycza teorie dotyczące funkcjonowania rynku i zachowań ludzkich z fizyki i z biologii, w tym z teorii doboru naturalnego i socjobiologicznych doktryn przetrwania jednostek najsilniejszych i najlepiej przystosowanych do konkurencji o byt.

Samo połączenie terminów „feminizm” i „ekonomia” nastąpiło pod koniec lat 70. Przyjmuje się jednak, że dopiero w latach 90. ekonomia feministyczna stała się

odrębnym i uznanym obszarem ekonomii. Pionierami badań w tej dziedzinie byli Gary Becker i Jacob Mincer. „Dzięki wzbogaceniu teorii neoklasycznej w feministyczny punkt widzenia możemy analizować zróżnicowanie zarobków kobiet i mężczyzn, przejawy dyskryminacji rynku pracy, podział pracy w rodzinie, decyzje prokreacyjne, następstwa przerwania pracy zawodowej dla dalszej kariery oraz wpływ subsydiowania całodziennych placówek opieki nad dzieckiem na podaż kobiecej siły roboczej” [Gustafsson 2003].

Pierwszą próbę włączenia problemu pracy wykonywanej w gospodarstwie domowym do teorii ekonomicznych podjął w 1981 roku Gary Becker. Opracowany przez Beckera model podziału pracy oparty jest na założeniu równego wkładu inteligencji i wykształcenia wnoszonego zarówno przez kobietę, jak i mężczyznę do rodziny. Ten z małżonków, który osiąga niższe wynagrodzenie w sektorze rynkowym, powinien więcej czasu wydatkować na pracę w gospodarstwie domowym, ponieważ wartość czasu mierzona wielkością zaniechanych zarobków jest niższa dla tego z małżonków, które uzyskuje niższe wynagrodzenie rynkowe (por. [Gustafsson 2003]). Przez wzajemny dobór małżonków o niższej i wyższej płacy, tańszy czas pracy jednego z nich jest ekstensywniej zużywany w produkcji gospodarstwa domowego, a kosztowniejszy czas pracy drugiego – w produkcji rynkowej. Wpływ większości cech na produktywność gospodarstwa domowego uwidacznia się więc najlepiej poprzez ilość czasu dostarczanego gospodarstwu przez każdego z małżonków. Każda cecha wpływa na produktywność gospodarstwa domowego przez zwiększenie efektywnej ilości czasu będącego w dyspozycji tegoż gospodarstwa.

Omawiając kwestie płci w ekonomii, należy również wskazać na model dyskryminacji Asy Rosen. W 1993 roku zaprezentowała ona model dyskryminacji, oparty na kojarzeniu stanowisk pracy z pracownikami. Rosen przyjęła założenie, iż pracodawcy dyskryminują na podstawie widocznych cech, takich jak np.: płeć, rasa, narodowość itp. Mechanizm dyskryminacji kobiet polega na oferowaniu mniejszej ilości ofert pracy dla kobiet (por. [Gustafsson 2003]). Szansa otrzymania oferty pracy określa poziom minimalnej zapłaty, poniżej której pracownik poszukujący pracy nie weźmie pod uwagę złożenia swojej oferty. Jeżeli prawdopodobieństwo otrzymania oferty pracy jest niższe w przypadku grup dyskryminowanych, to poziom minimalnej zapłaty dla grup dyskryminowanych również będzie niższy.

4. Gender w polityce Unii Europejskiej

Unia Europejska od początku swojego istnienia wykazuje duże zainteresowanie równym traktowaniem kobiet i mężczyzn. Istotą polityki równości płci w Unii Europejskiej jest uznanie równości wszystkich. Nie chodzi o ich jednakowość, chodzi o równość w różnorodności. Chodzi o równość praw, szans i możliwości, a nie o identyczność indywidualnych wyborów. Przyznanie praw wszystkim nie jest jednak tożsame z takimi samymi dla wszystkich możliwościami ich wykorzystania [Środa 2005].

Unia Europejska traktuje działania na rzecz równości kobiet i mężczyzn jako jeden z priorytetów swojej polityki, co znajduje odbicie w ustawodawstwie wspólnotowym (art. 119 Traktatu Rzymskiego, art. 141 Traktatu Amsterdamskiego oraz art. 157 Traktatu Lizbońskiego). To, co zostało zapisane w traktatach, Komisja Europejska przekłada na określone zadania i opracowuje programy działań dotyczące równych szans kobiet i mężczyzn.

Filarem obecnej polityki równościowej nie są jednak poszczególne regulacje, lecz ogólna filozofia, w której równość jest legitymizowana odgórnie, a zmiany mają charakter horyzontalny, czyli dotyczą wszystkich aspektów polityki jednocześnie. Koncepcja ta, zwana *gender mainstreaming*, wywodzi się z dyskusji o równości płci na forum ONZ, a jej korzenie sięgają IV Światowej Konferencji ONZ w sprawach Kobiet (Pekin 1995).

ONZ definiuje *gender mainstreaming*, określając go jako: „proces oceny konsekwencji dla kobiet i mężczyzn wynikających ze wszelkich zaplanowanych działań, włączając ustawodawstwo, politykę lub programy, na wszystkich obszarach i poziomach. Jest to strategia ukierunkowana na jednolite ujęcie uwag i doświadczeń kobiet i mężczyzn w kwestiach projektowania, wdrażania, monitorowania i oceny polityk i programów na wszystkich płaszczyznach politycznych, ekonomicznych i społecznych, a tym samym uzyskanie równych korzyści dla kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie utrwalaniu nierówności. Ostatecznym celem jest osiągnięcie równości płci” [*Czym jest gender...*]. Z powyższej definicji wynika, iż *gender mainstreaming* ma prowadzić do transformacji struktur społecznych i instytucjonalnych, tak aby zapewniały równe traktowanie wszystkich obywateli, pełne wykorzystanie ich potencjału intelektualnego i zawodowego oraz ich równy dostęp do praw oraz instytucji.

W 1996 roku Komisja Europejska, zainspirowana przez ONZ i Radę Europy, ogłasza „Włączanie równości kobiet i mężczyzn do wszystkich strategii i działań politycznych Wspólnoty”, czyli wprowadza *gender mainstreaming* [*Czym jest gender...*]. Celem tej polityki (GM) jest uwzględnianie odmiennych potrzeb kobiet i mężczyzn przy planowaniu i realizacji projektów oraz przy podejmowaniu wszelkich decyzji politycznych, aby przeciwdziałać dyskryminacji oraz polepszyć jakość życia wszystkich członków społeczności.

Kraje członkowskie, w tym Polska, zobowiązały się do przestrzegania zasady *gender mainstreaming* we wszystkich dziedzinach życia politycznego, społecznego, gospodarczego i w każdym procesie podejmowania decyzji.

5. Wskaźniki monitorujące równość płci

Prowadzone obecnie analizy i badania dotyczące równości płci nie oceniają, czy sytuacja kobiet i mężczyzn jest dobra, czy też zła, a jedynie informują o różnicach w sytuacji kobiet i mężczyzn.

Najbardziej znanymi wskaźnikami syntetycznymi mierzącymi równość płci są wskaźniki używane w międzynarodowych badaniach porównawczych (tab. 1). Stanowią one instrumenty badawcze pozwalające na uszeregowanie państw, zbudowanie listy rankingowej oraz wyróżnienie państw, których polityka prowadzi do najbardziej wyrównanej sytuacji kobiet i mężczyzn w różnych obszarach życia społeczno-gospodarczego.

Najczęściej używane indeksy, służące do pomiaru nierówności pomiędzy kobietami i mężczyznami, to:

- GEI – Gender Equality Index – obliczany przez Europejski Instytut Równości Płci (European Institute for Gender Equality) – opublikowany po raz pierwszy w 2013 roku.
- GGG – Global Gender Gap Index – obliczany przez Światowe Forum Ekonomiczne (World Economic Forum) – opublikowany po raz pierwszy w 2006 roku.
- GII – Gender Inequality Index – obliczany przez United Nations Development Programme (UNDP), który zastąpił wcześniejszy GDI Gender Development Index oraz GEM Gender Empowerment Index – opublikowany po raz pierwszy w 2010 roku [Rawłuszko 2007].

Tabela 1. Indeksy równość płci

Nazwa wskaźnika	Ramowe obszary uwzględnione w indeksie	Wartości indeksu
Gender Equality Indeks (GEI)	– edukacja – aktywność ekonomiczna – uwłasnowolnienie kobiet	1–100, gdzie: 1 – całkowity brak równości 100 – całkowita równość
Global Gender Gap Index (GGG)	– aktywność ekonomiczna i zawodowa, oraz wynagrodzenia – poziom edukacji i analfabetyzmu – poziom zdrowotności – aktywność polityczna	0–1, gdzie: 0 – całkowity brak równości 1 – całkowita równość
Gender Inequality Index (GII)	– zdrowie reprodukcyjne – rynek pracy – pozycja w społeczeństwie	0–1, gdzie: 0 – całkowita równość 1 – całkowita nierówność

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [*Gender Equality Index...* 2013, s. 11; *Gender Inequality Index; Global Gender Gap*].

Na istotne różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn w poszczególnych krajach członkowskich wskazuje Gender Equality Index. W 2013 roku średnia wartość indeksu GEI dla 27 krajów Unii Europejskiej wyniosła 54,0 (tab. 2). Jedynie w 8 krajach wskaźnik GEI ukształtował się na poziomie powyżej średniej. Najwyższy wskaźnik równości, powyżej 70,0, osiągnęły kraje skandynawskie: Szwecja, Dania oraz Finlandia. Na te wyniki w tych krajach złożyły się dobre traktowanie kobiet na rynku pracy, stosunkowo małe różnice w zarobkach oraz duże zaangażowanie mężczyzn w prace domowe. Polska znalazła się na 17 miejscu wśród 27 krajów Unii. Wyniki raportu pokazują, że nie ma ani jednego badanego obszaru,

w którym Polska byłaby powyżej średniej. Najniższe wartości indeksu GEI, poniżej 40,0 odnotowano w Rumunii oraz Bułgarii.

Tabela 2. Wartości indeksów równości płci

Kraje UE (27 krajów)	Wskaźniki*		
	Gender Equality Indeks – rok 2013	Global Gender Gap Index – rok 2014	Gender Inequality Index – rok 2012
Austria	54,4	0,726	0,056
Belgia	59,6	0,780	0,068
Bułgaria	37,0	0,744	0,207
Czechy	44,4	0,673	0,087
Cypr	42,0	0,674	0,136
Dania	73,6	0,805	0,056
Estonia	50,0	0,700	0,154
Finlandia	73,4	0,840	0,075
Francja	57,1	0,758	0,080
Grecja	40,0	0,678	0,146
Hiszpania	54,0	0,737	0,100
Holandia	69,7	0,773	0,057
Irlandia	55,2	0,785	0,115
Litwa	43,6	0,720	0,116
Luksemburg	50,7	0,730	0,154
Łotwa	44,0	0,769	0,222
Malta	41,6	0,670	0,220
Niemcy	51,6	0,778	0,046
Polska	44,1	0,705	0,140
Portugalia	41,3	0,724	0,116
Rumunia	35,3	0,693	0,320
Słowenia	56,0	0,744	0,021
Słowacja	40,9	0,680	0,164
Szwecja	74,3	0,816	0,054
Węgry	41,4	0,670	0,247
Wielka Brytania	60,4	0,738	0,193
Włochy	40,9	0,697	0,067

*Najnowsze dostępne dane.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Gender Equality Index...* 2013, s. 11; *Gender Inequality Index...*; *Global Gender Gap*].

Analizując Gender Equality Indeks ze względu na wyróżnioną kategorię, można zauważyć większe odchylenia niż w przypadku indeksu ogólnego. Według raportu z 2013 roku największą słabością w Europie jest przerzucanie na kobiety nieodpłatnej pracy w domu – gotowania, sprzątanania i opieki nad dziećmi. Tu równość wyliczono w UE średnio na niecałe 39 punktów. Polska w tej kategorii zdobyła o połowę mniej punktów i zajęła 23 miejsce. Unijny raport pokazuje również, że pracami domowymi zajmuje się u nas przeszło 70 proc. pracujących zawodowo kobiet i zaledwie 14 proc. mężczyzn. Średni wynik dla UE też jest niski, ale dysproporcje są nieco mniejsze niż w Polsce. Jeszcze gorzej sytuacja wygląda w zakresie dostępu kobiet do stanowisk decyzyjnych i udziału w polityce – tylko 38 punktów. W 27 krajach UE kobiet na ministerialnych stanowiskach jest 25 proc., 23 proc. zasiada w parlamentach, 30 proc. jest we władzach samorządowych i tylko 12 proc. jest w zarządach największych firm, a 18 proc. kobiet w bankach centralnych [*Gender Equality Index...* 2013].

W przypadku Global Gender Gap Index w 2014 roku w czołówce znalazły się również kraje skandynawskie: Finlandia, Szwecja i Dania. Kraje te osiągnęły wartości wskaźnika GGGI na poziomie przekraczającym 0,8 p., co oznacza, że udało im się zlikwidować ponad 80% nierówności między płciami. Grupa państw z poziomem wskaźnika między 0,700 a 0,799 p. obejmowała 15 krajów, z czego większość z nich uzyskała wartości wskaźnika poniżej 0,750 p. Grupę tę zamyka Estonia ze wskaźnikiem na poziomie 0,700. Trzecia grupa państw to kraje o największych nierównościach między płciami – wskaźnik poniżej 0,700 p. Wśród tych krajów należy wymienić m.in. Czechy, Cypr, Rumunię, Słowację oraz Włochy. Polska w ogólnym rankingu krajów Unii Europejskiej znalazł się na 17 miejscu.

W przypadku wskaźnika Gender Inequality Index, im ma on niższą wartość, tym niższy jest poziom nierówności i wyższa jest pozycja w rankingu danego kraju. W 2012 roku kraje Unii Europejskiej jako całość osiągnęły poziom GII 0,28 p. Najniższe wartości indeksu odnotowano w Słowenii, w Szwecji i w Niemczech. Najwyższe natomiast w Rumunii, Bułgarii i na Węgrzech. Biorąc pod uwagę wszystkie kraje Unii Europejskiej, Polska znalazła się na 16 miejscu.

6. Zakończenie

Rozważania dotyczące kwestii gender, podjęte w tym opracowaniu, skłaniają do sformułowania następujących wniosków:

1. W nauce gender – płć kulturowa to kategoria badawcza, która analizuje przejawy kobiecości i męskości w czasie, przestrzeni, w różnych kulturach i kręgach cywilizacyjnych.

2. Współcześnie obowiązująca „ekonomia mężczyzn” daleka jest od właściwie funkcjonującej „ekonomii o ludzkiej twarzy”, pomija ona zupełnie ekonomię z perspektywy kobiet, uwzględniającą ich punkt widzenia i ich rosnący wpływ na gospodarkę.

3. Polityka równości płci Unii Europejskiej uwypukla specyfikę społeczno-kulturowych uwarunkowań płci we wszystkich dziedzinach polityki. Równość płci przestaje być „odrębną kwestią”, staje się zagadnieniem dotyczącym całej polityki i wszystkich programów.

4. Indeksy oceniające równość płci w poszczególnych państwach Unii Europejskiej pokazują, iż najbardziej rozwinięte pod względem równości kobiet i mężczyzn są kraje skandynawskie: Szwecja, Finlandia oraz Dania. Krajom tym udało się zlikwidować większość nierówności ze względu na płeć w różnych sferach życia. Na dole rankingu znalazła się Rumunia, Bułgaria, ale także Węgry i Cypr. Kraje te potrzebują systematycznego niwelowania dysproporcji w pozycji kobiet i mężczyzn. Polska w ogólnych rankingach równości płci znajduje się na poziomie poniżej średniej unijnej.

Literatura

- Charkiewicz E., Zachorowska-Mazurkiewicz A., *Feministyczny słownik pojęć z ekonomii*, Biblioteka Online Think Tanku Feministycznego, www.ekologiasztuka.pl/think.tank.feministyczny (17.04.2015).
- Czym jest gender mainstreaming?*, <http://www.kobietyrozwoj.pl/faq/> (13.04.2015).
- Gender Equality Index. Report*, EIGE, 2013, s. 11, <http://eige.europa.eu/sites/default/files/Gender-Equality-Index-Report.pdf> (7.09.2015).
- Gender Inequality Index (GII)*, <http://hdr.undp.org/en/statistics/gii/> (7.09.2013).
- Global Gender Gap*, www.weforum.org/issues/global-gender-gap (7.09.2013).
- Gustafsson S., 2003, *Neoklasyczna ekonomia feministyczna*, [w:] *Ekonomia i płeć*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk, s. 44, 54–57.
- Hewitson G.J., 1999, *Feminist Economics; Interrogating the Masculinity of Rational Economic Man*, Edward Elgar, Cheltenham, s. 23.
- <http://eige.europa.eu/content/gender-equality-index#/country/PL> (13.03.2015).
- <http://rownosc.ngo.pl/x/76880> (13.04.2015).
- <http://www.strefakobiet.org/page/27/> (12.04.2015).
- Jarzębska E., *Polityka genderowa Unii Europejskiej – geneza i ewolucja*, http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/kwartalnik/Documents/EJsrodek_%20KES%202_18.pdf (23.04.2015).
- Rawłuszko M., 2007, *Gender Index a inne wskaźniki równościowe*, [w:] *Monitorowanie równości kobiet i mężczyzn w miejscu pracy*, red. E. Lisowska, GenderIndex, Warszawa, s. 17–18.
- Rudaś-Grodzka M. (red.), 2014, *Encyklopedia gender. Płeć w kulturze*, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa, s. 65.
- Stoller R., 1968, *Sex and Gender: On the Development of Masculinity and Femininity*, Science House, NYC, s. 21.
- Środa M., 2005, *Kobiety, władza, polityka*, [w:] *Polityka równości płci na poziomie lokalnym*, Wyd. Ośka, Warszawa, s. 10.
- What do we mean by „sex” and „gender”?*, www.who.int/gender/whatisgender/en/ (23.03.2015).